

Θεο-λο-γία καὶ τέ-χνη συμ-πο-ρεύ-ον-ται ἐξ ἄρ-χῆς συζυγεῖς καὶ ἀλλη-λὲνδετες μέσα στὴν Ἐκ-κλη-σία. Τίς συναντᾶμε ἐνωμένες στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἱερέα, τοῦ ἱεροβάλη, τοῦ ἐμπνευ-σμένου ἀγιογράφου καὶ τῶν ὑπολοίπων καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ καὶ σὲ αὐτὸ ἀκόμα τοῦ ἀφοσιωμένου θεο-λόγου ἐκπαιδευτικοῦ. Ὅπως σημειώνει ὁ ἁγιώτατος Καθηγητὴς τῆς Φι-λοσοφίας Βα-σίλειος Τατάκης, ἔργο τοῦ χριστιανοῦ θεολόγου εἶναι «*νά στο-λίσει μέ τά μέσα τοῦ στοχασμοῦ, νά ἀναπτύξει τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγ-γελίου, νά τὴν ἐκφράσει καὶ αὐτός, ὅπως τὴν ἐκφράζει καὶ ὁ ποιητής, ὁ ζωγράφος, ὁ ἀρχιτέκτονας, μέ τά δικά του ὁ καθένας μέσα, ὅπως ὁ ἀπλὸς πιστὸς μέ τὴ ζωὴ του*»

. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη ἀπετέλεσε βασικὴ συνι-στῶσα τῆς λειτουργικῆς καὶ μυ-στηριακῆς ζωῆς τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλη-σίας, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη χριστιανικὴ Ὁμολογία. Εἶναι χαρακτη-ριστικὸ ὅτι ἡ Ὄρθοδοξία ἀναγνωρίζει τὸν Θρίαμβό της στὴν ἀναστήλωση ἀκριβῶς τῶν ἱερῶν Εἰκόνων. Εξίσου ἐνδεικτικὰ, οἱ ἔννοιες τοῦ

λόγου

καὶ τῆς

εἰκόνας

συνιστοῦν τίς πλέον εὐρύτατες σὲ θεολογικὸ πεδίο.

ὑπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, ὁ Χρι-στός καὶ σαρ-κω-μέ-νος Λό-γος τοῦ Θεοῦ εἶ-ναι ὁ κα-τε-ξο-χήν καὶ ὄν-τως θεο-λό-γος, ἡ ἀρχή, τὸ τέλος καὶ τὸ πλήρωμα τῆς θεολογίας, ὅπως εἶναι καὶ ὁ

τελειότε-ρος καλλιτέχνης, ἢ *ἀριστοτέχνης*, κατὰ τὴν πατερικὴ

ἐκφραση, ὡς Κτίστης καὶ Δημιουργός. Ὅπως ση-μειώνει ὁ Μέγας Βασίλειος στὶς

Ὁμιλίαις

του ε

ἰς τὴν *Εξαήμερον*

, «*ὁ κόσμος τεχνικὸν ἐστὶ κατασκευάσμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν σοφίαν ἐπιγιγνώσκε-σθαι*»

. Δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζουμε τὸ γεγονός ὅτι ὄνο-μάζουμε ἀκριβῶς τὴ συλλογὴ τῆς μοναστικῆς σοφίας

Φιλοκα-λία

. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ οἱ Ἅγιοι Πατέρες καὶ Γέροντες εἶδαν τὸ κάλλος τοῦ κτιστοῦ κόσμου ὡς ἔμμεση εἰκόνα καὶ δημιουργι-κὸ ἀποτέλεσμα τῶν θείων προσωπικῶν Ἐνεργειῶν, καὶ ταῦτι-σαν τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ μέ τὴν ἐμπειρία τῆς

θεωρίας

τοῦ

«*νοη-τοῦ κάλλους*»

τοῦ Δεσποτικοῦ Προσώπου. Σύμφωνα μέ τίς πο-λύτιμες διδαχές τους, ἡ

φυσικὴ θεωρία

, δηλαδὴ ἡ θεογνωσία διαμέσου τῆς κτίσεως, σὲ συνδυασμὸ μέ τὴν

πρᾶξιν

, δηλαδὴ τὴν ἀσκήση, ολοκληρῶνεται στὴν

Θεολογία

, πού σημαίνει 'εδώ τήν' άμεση θέαση, 'εμπειρία και γνώση του' ακτίστου λόγου τών θείων Ενεργειών.

Ένα έργο τέχνης μαρτυρεί περί του προσώπου του δη-μιουργού του, όπως και περί τής ύποστάσεως τών εικονιζο-μένων, 'άν πρόκειται για Ίερά Πρόσωπα. Επειδή κάτι τέτοιο υπερβαίνει κάθε 'αντικειμενική γνωστική προσέγγιση, γι' αυτό και η τέχνη 'ενεδύθηκε τόση σημασία μέσα στην Έκκλησία, και η' εκκλησιαστική γλώσσα δέν 'έμεινε νοσηριακά φιλοσο-φική, 'αλλά 'έγινε βιούμενη θεολογία ως ύμνος, προσωδία, λατρεία, διάκο-σμος και Εικόνα. Ε-πειδή 'α-κρι-βώς πη-γά-ζει 'από, και 'απευθ-ύνεται στον ό-λον' άν-θρωπο, η τέ-χνη υ-πῆρξε πάν-τοτε η' αρ-τι-ώ-τερη και πλη-ρέ-στερη 'έκ-φραση του 'αν-θρω-πί-νου λό-γου. Ως τέ-τοια, καθίσταται 'α-να-πό-σπα-στο μέ-ρος τής Θείας Λει-τουρ-γίας και τών υ-πο-λοι-πων 'ακολουθιών και μέσω αυ-τής συνεκφαινον-ται οι 'α-λή-θειες τής πί-στεως. Σχεδόν 'από συστάσεως της η' Εκ-κλησία όι-κει-ώ-θηκε και διαχειρί-στηκε τον λόγο τής τέ-χνης σέ μιá ποι-κι-λό-τροπη και πο-λυ-ε-πί-πεδη σημαν-τική, για νά 'εκ-φρά-σει τό κοινό βί-ωμα και νά υ-πη-ρε-τή-σει τήν λει-τουργική, μυ-στη-ρι-ακή ζωή και λα-τρευ-τική πράξη του Έκ-κλη-σι-α-στι-κού Σώ-μα-τος. Με-τα-χει-ρί-στηκε 'απ' 'αρ-χής τήν τέ-χνη τής ποι-η-σης και του μέ-λους μέ θε-ο-λο-γική 'ε-νάρ-γεια, 'αλλά και τή γλώσσα του ζω-γρά-φου, για νά πεί τήν 'ί-δια 'α-λή-θεια μέ τον χρω-στήρα, και 'ε-πί-σης αυτή πού 'α-πο-τυ-πώ-νει στό σχέ-διο και στά υ-λικά του ο' αρχιτέκτο-νας-, κα-θώς μέ αυ-τόν τον τρόπο η' καλ-λι-τε-χνική έι-κόνα γί-νε-ται 'έκ-φραση τής πίστεως και δι-αρ-κής 'α-να-φορά στην Δη-μι-ουρ-γία και τήν Εν-σάρ-κωση, καθώς και τής προοπτικής του 'ανακαινισμού τών πάντων 'εν Χριστώ, μέσω τών ο-ποίων δι-και-ώ-νε-ται η' σύμ-πασα κτίση και τό κάλ-λος του κό-σμου.

Αυτή η' παρουσία τής τέχνης στη ζωή τής Εκκλη-σίας δέν περιορίζεται μόνο σέ εικαστικό και ποιητικό πεδίο, 'αλλά συνί-σταται 'εξίσου στην 'ιερά διακόσμηση τής θείας λατρείας μέσω τών λειτουργιών τής 'ερωσύνης, τήν 'ευταξία τών 'ιερών δρω-μένων, τήν ροή του λόγου μέσω τής προσωδίας και του μέλους. Εντοπίζεται 'ακόμη και στην λειτουργική και θεολογική 'αγωγή τών παιδιών και τών 'εφήβων διαμέσου του μαθήματος τών Θρησκευτικών και τής 'εκπαιδευτικής διδασκαλίας.

Η μο-να-δική αυτή κα-τά-φαση τής Ορθοδοξίας προς κάθε τομέα τής καλλιτεχνικής δημιουργικότητας 'ανέδειξε τήν Εκ-κλησία μας 'όχι μόνο σέ δημιουργό τέχνης, η' όποια σφράγισε ολόκληρες περιόδους τής 'ιστορίας και τής δισχιλιετούς ζωής της, 'αλλά 'επιπλέον σέ κιβωτό τής κοσμικής κλασικής παιδείας, γραμματείας και καλλιτεχνικής παράδοσης 'ανά τούς αιώνες.

Μέ όλους αυτούς τούς τρόπους, Θεολογία και Τέχνη 'ανάκαθεν 'απετέλεσαν δύο συμπληρωματικές μεταξύ τους 'εκ-φράσεις ενός κοινού βάθους. Η καλλιτεχνική γλώσσα

διατυπώθηκε ὡς εἰκονογραφικὴ καὶ τεχνοτροπικὴ θεολογία, ὅπως ἀντιστοιχῶς καὶ ἡ Θεολογία, ὡς ὄντολογία καὶ «φιλοσοφία πρώτη», ἀποτελεῖ «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν», κατὰ τὴν προσφιλεῖ ἔκφραση τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νὰ παραχαράσσεται καὶ νὰ ἀλλοιώνεται τὸ ἴδιο ἀπὸ τὴν εἰκόνα ὅπως καὶ μὲ τὸν λόγον.

Οἱ Ἐικονοκλάστες ἀκριβῶς ἀντιμάχονταν τὶς ἱερὲς ἀπεικονίσεις, γιατί ἀδυνατοῦσαν νὰ συλλάβουν τὸ θεολογικὸ περιεχόμενον τῆς εἰκόνας καὶ τοῦ προσώπου, καταλήγοντας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἀρνοῦνται τὶς ἀλήθειες τῆς ἐνανθρώπησης καὶ τῆς δημιουργικῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου μας. Σὲ ἀπάντησιν, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς θα σημειώσῃ :

«Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης Δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμέ γενόμενον καὶ ἐν ὅλῃ κατοικῆσαι καταδεξάμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον, καὶ σέβων οὐ παύσομαι τὴν ὕλην, δι' ἧς ἡ σωτηρία μου εἴργασται»

. Ἡ ἴδια πεφωτισμένη μαρτυρία θὰ διατυπωθεῖ περὶτρανα στὸ Συνοδικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπου ἀναφέρεται χαρακτηριστικὰ ὅτι «

οὕτω κηρύσσομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ τοὺς Αὐτοῦ Ἁγίους, ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι»